

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

נוסח הכתובה עפ"י הנחלת שבעה

תיק בית הוראה שע"י בית הדין מס' 141-סא

נושא השאלה

מאה זקוקים של הנדוניא המוזכרים בכתובה - שעל פי נוסח הנחלת שבעה - האם כותבים אותם בתורת ערך הנדוניא שמכניסה לו, או שאת ערך הנדוניא שמכניסה לו אין מפרשים בכתובה, רק החתן הוא זה שמקבל עליו מאה זקוקים כנגד הנדוניא שמכניסה לו.

תשובה

עפ"י נוסחי הכתובות הקדמונים, וגם לפי נוסח הנחלת שבעה, נראה שאת המאה זקוקים הראשונים הזכירו בתורת ערך הנדוניא שהכניסה, וכנגדן הוא מוסיף לה מאה זקוקים אחרים ובס"ה מאתים זקוקים. כלומר, מאה ראשונים ערך הנדוניא, אותם היא גובה כדין נל"ב, ועוד מאה זקוקים מדין תוספת נדוניא או תוספת כתובה (וכבר דן בזה אס ז' תוספת על הנדוניא או על הכתובה בנחלת שבעה סי' יב סעי' נב (דל"ג ע"א).

ול"ב מה ראו מתקני הכתובות הנהוגות אללנו בהרצה מקומות, וכן בקי"ור נחלת שבעה, לכתוב גם את המאה זקוקים הראשונים כהתחייבות מלד החתן עבור הנדוניא שמכניסה לו, ומה הנפ"מ אס ז' התחייבות של החתן כנגד הנדוניא, או שזו הנדוניא עצמה, בין כך ובין כך היא נוטלת אותם כשמגיע שעת חיוב הכתובה.

ונראה נפ"מ לפי מש"כ בתשו' רעק"א בשו"ת חת"ס אבהע"ז סוף חלק א' דאס לא קבל הנדן, אין לריך לסלק הכתובה, דהיינו התוספת כתובה מסך הנדן והתוספת שלישי, כיון דלא קבל הנדן אדעתיי דהכי לא נתחייב לה התוספת כתובה כמ"ש בתשו' תשצ"ז ח"ב סי' קסט וח"ג סי' רסב (ובשו"ת הרשב"ש סי' רפג). ע"כ. והוצאו דבריו בדברי גאוניס כלל מה אות יט ובשם עוד אחרונים שהדבר ידוע שאין אדם מחייב עצמו בתוספת כתובה אלא ע"מ שיטול מחמיו מה שפסק לו, וכיון שלא נתן לו לא מתחייב בקרן ואף לא בתוספת שלהם, שאין התוספת אלא לקרן. ויש לעיין בדברי הרעק"א מדוע לא יתחייב בסכום שקבל עליו בעד הנדן ובתוספת כנגדו גם אס באמת לא הכניסה לו מה שכתב, והרי התחייבותו היא בגדר הודאה שהוא חייב מאה זקוקים בעד הנדן ועוד מאה זקוקים תוספת כנגדם, ובהודאה מתחייב אפ"י אס באמת לא קבל כלום, וכמו שפסק בשו"ע חו"מ סי' מ' המתחייב עצמו בממון לאחד בלא תנאי אע"פ שלא היה חייב

לו כלום הי"ז חייב, כי"ד: האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה וכו' חייב לשלם אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אללו כלום, שהרי חייב עצמו, כמו שיסתעבד הערב. וכתב בקל"ה"ח עפ"י כ"מ מכירה פי"א דהוא משום קנין אודיתא (ועיי' קובץ שעורים ז"ב קמט בסוגיא דאיסור גיורא אות תקלו שנחלקו הראשונים האם הודאה בדבר שאינו חייב צו עושה קנין דגמר ומקני, או דהודאה אינה עושה קנין כלל. ועיי' חזו"א ז"ק סי' יח סוף אות ו שהודאה אינה קנין אלא כח הדין לדון עפ"י הודאתו כל שאינו חב לאחרים אלא לעצמו, וממילא כל התולאות קובע הדין כפי הודאתו, וזהו שקראוהו הפוסקים קנין אודיתא, עיי"ש. ועיי' שדי חמד כללים ק אות יז אם קונה מדאורייתא או מדרבנן). וכן כתב במהר"ם מינץ סי' קט אות טו דאפי' מי שהכניס אשתו ערומה ולא נתנה לו שום דבר כותבין הכי, ולא מיחזי כשיקרא כיון דהוא מודה שהכניסה לו כך, דהודאת זע"ד כמאה עדים דמיא, וכגון זה מלינו דכותבין בכל השטרות ונתן לו ד' אמות קרקע בחצירו אע"ג דאין לו שום קרקע כפי ר"ת. ע"כ. ועיי' מלאכת חרש ח"ו אות יז דלפי"ז בחרש לא יכתבו כן, כיון דהודאת חרש אינה כלום דאינו צר דעת.

ועכ"פ יש להבין מדוע לדעת הרעק"א לא יתחייב צמה שהודה שהכניסה לו אע"פ שלא הכניסה לו. ויתכן לומר שמ"כ מהר"ם מינץ שאפי' מי שהכניס אשתו ערומה ולא נתנה לו שום דבר כותבין הכי, ולא מיחזי כשיקרא כיון דהוא מודה שהכניסה לו כך, דהודאת זע"ד כמאה עדים, אינו אלא אם אומר בלשון חיוב שמחייב עצמו, אבל אם מודה שפלוני הלוח לו מעות ואח"כ נתברר שלא הלוח לו, אינה אודיתא ואי אפשר לחייבו מדין אודיתא, שהרי לא הודה בחיוב אלא בסיפור ההלואה שהתברר אח"כ שלא היתה. ונראה לפי"ז שהרעק"א מירי באופן שלא קבל על עצמו מאה זקוקים כנגד הנדן, אלא שהעריך הנדן עצמו במאה זקוקים, וע"כ אם התברר שלא קבל הנדן, או שקבל פחות מהערך שכתב בכתובה, אומדנא היא שלא נתכוין להוסיף לה תוספת כתובה בכלל המאה זקוקים השניים, ואין לריך לומר שפטור מהמאה הראשונים שלא הכניסה לו מעולם. אבל לפי מה שנהגו בדורותינו שאין מפרטים ערך הנדן בכתובה אלא כותבים שהחתן מקבל עליו לתת לה מאה זקוקים כנגד הנדוניה שמכניסה לו, הי"ז כאודיתא וחייב זה גם אם יתברר שלא הכניסה לו אלא בלויי פחזות, ואולי משום זה ראו לתקן מתקני נוסח הכתובה הנהוגה אללנו לכתוב שמקבל עליו גם המאה הראשונים, כדי שתייה התחייבותו קיימת גם אם יתברר שלא הכניסה לו אלא לבוש שעל גופה בלבד, שלפי הנוסח הקודם אין צו אודיתא, ואינו חייב בהם.

ועיי' עוד בנחלת שבעה שם עפ"י הרי"ב"א בתשו' מיימוני לסדר נשים סוף סי' ו דהא דכותבין ודין נדוניה גם אם לא הכניסה לו כלום, הוא לכבוד בעלמא וכדי שלא לבייש העניות, ולהשוות בין עניות לעשירות, והא ראייה שכל הכתובות כותבין סך אחד, ואע"פ שכתב ודין נדוניה אין מו"יאין מן הבעל רק מה שידוע בודאי שהכניסה לו, עיי"ש. משמע שאם יתברר שלא הכניסה לו סך זה שכתב בכתובה, אינו חייב לתת לה. ונראה שאין הדברים אמורים אלא כשלא קבל על עצמו סך מאה כנגד הנדוניה, אלא שהעריך בסך מאה זקוקים את הנדוניה עצמה, וע"כ אינו חייב להחזיר לה אלא אם באמת הכניסה לו סך זה, אבל אם קבל על עצמו סך מאה זקוקים כנגד הנדוניה, מסתבר שאינו יכול לפטור עצמו מהתחייבותו אע"פ שהתברר שלא הכניסה לו, שהרי יש בלשון זה אודיתא, וכמ"ש.